AKAIDSKA UČENJA EBU HANIFE

Adnan Silajdžić - Samir Beglerović, *Akaidska učenja Ebu Hanife*, El-Kalem, Sarajevo, 2016.

Knjiga pod naslovom „Akaidska učenja Ebu Hanife“, objavljena je 2016. godine, iz pera dva naša vrsna teologa i mislioca suvremenih filozofsko-teoloških izazova prof. dr. Adnana Silajdžića i rah. prof. dr. Samira Beglerovića. Knjiga je, s obzirom na svoju iznimnu bitnost, prilično nezapaženo prošla, a nastala je na prijedlog uvaženog reisul-uleme kao rezultat potrebe za jasnijim artikuliranjem izazova s kojima se susreću prevashodno imami, a onda i akademska zajednica, u postavljanju naspram brojnih pravaca tumačenja islama na ovim našim prostorima. O čemu se zapravo radi?!

Već samim otvaranjem knjige zornim se pokazuje kako je pojam *fikha* u ranoj muslimanskoj zajednici izučavan integralno, te kako tek kasnije dolazi do formalnog razdvajanja na ono što danas podrazumijeva znanstvena disciplina *akaida* (dogmatike), te ona druga, *fikha* (šerijatskoga prva).

Imam Ebū Hanīfe je više poznat kao prvi *mudžtehid*, samostalni mislilac i sistematizator šerijatskoga prava, no, manje je poznato da je istovremeno pisao i o temeljnim vjerskim istinama, sasvim logično u duhu i izazovima svoga vremena, na temelju čega vrlo brzo nastaju i zajednički dokumenti teoloških škola *māturīdija* i *eš'arija*, a sve na tragu već spomenutog temeljnoga učenja Ebū Hanife. U tom smislu skoro pa sasvim je izvjesno kako imam el-Māturīdi samo «osvježava» koncepciju Ebū Hanīfinog razumijevanja osnovnih postulata Vjere.

To i jeste onaj ključni momenat, kojeg su dr. Silajdžić i rah. dr. Beglerović briljantno zapazili, da *maturidijski akaid* ustvari izrasta na učenju i metodologiji imama Ebū Hanīfe, što posebno je važno i za ove naše prostore, a čiju životnu sudbinu jasno možemo pratiti i danas. Jedan od žalosnih primjera jeste i njegovo optuživanje za pripadanje teološkoj školi *murdžija*, koja obmana se i danas može čuti iz miljea *selefijsko-vehabijske* zajednice, podivljale izrasline iz tijela onih koje je još rana muslimanska zajednica oslovljavala zajedničkim nazivom

el-hašwiyye, sklerotičnih literalista, čije objede je hazreti Ebū Hanīfe doživio još za svoga života. O tome vrlo detaljno, krajnje studiozno i argumentirano pišu i autori knjige.

Sljedeća bitna značajka ove knjige jeste otkrivanje identičnih stožernih stubova koje zajednički dijele *maturidijska* i *eš'arijska* teologija, koje slobodno možemo nazvati sestrinskim, i dominantno im pripada većina *uleme* još od *postmu'teziljskoga* vremena. Njih dvije će se vrlo snažno etablirati u široj muslimanskoj zajednici i kao takve će ih naslijediti i muslimani naših prostora. Jedan od ključnih razloga njihova uspjeha, začetog u teologiji imam Ebū Hanīfe, jeste u trezvenom prepoznavanju a onda i shvatanju dvije ključne teološke kategorije u poimanju Božijeha (samo)objavljivanja i doživljaja Vjere na ovome svijetu. Riječ je o dva koncepta utemeljena na samoj Obajvi, od kojih je prvi poznat kao *tenzīh*, tj. Božija svenadilaznost, neusporedivost ili transcendencija, dok je onaj drugi poznat kao *tešbīh*, tj. Njegova sličnost, usporedivost, antropomorfizam ili jednostavno imanencija. Prožimajuća univerzalnost tog objavljivanja upotpunjena je tek s posljednjim Božijim poslanikom, a.s., i knjigom Kur'anom. U njemu se Božija očitovanja i općenito govor o Bogu nama dostavljaju u formi koja postavlja savršenu ravnotežu između Njega kao „Onog kojem ništa nije slično" (usp. Kur'an, sura *eš-Šūrā*, ajet 11) i „Onog Kojeg pogledi ne mogu doseći" (usp. Kur'an, sura *el-En'ām*, ajet 103), s jedne strane, te Onog „Koji sve čuje i vidi" (usp. Kur'an, sura *el-Isrā'*, ajet 1) i Onog „Gdje god se okrenete, tamo je Lice Allahovo" (usp. Kur'an, sura *el-Beqare*, ajet 115), s druge strane.

Na ova dva koncepta temelji se ukupno razmijevanje Božijega očitovanja u svijetu, Njegova poimanja i općenito dožovljaja Vjere. Ona se vjerniku, između ostalog, manifestiraju kroz Božija dva Atributa, Njegovu apsolutnu Ljepotu (*el-Džemāl*) i Njegovu Veličanstvenost (*el-Dželāl*). Hanefijsko-maturidijsko razumijevanje postulata Vjere ova dva obzira Božijega viđenja u ljudskome srcu motre i razviđaju u savršenome skladu, bez davanja prednosti jednom ili drugome obziru. Svako prenaglašeno „skretanje" uvijek je vodilo u ekstremnu i „neprirodnu" dogmu. Prenaglašeni obzir Božijega *tenzīha*, obično oslovljen kao *ta'ṭīl*, bio je oroimican unutar teološke škole *mu'tezila*, koja je, čak štaviše, jedno vrijeme bila i službenom dogmom abbasijskoga hilafeta u ranim stoljećima islama, u kojoj svi antropomorfni Atributi imali su da se tumače jezikom metafora, istovremeno ograničavajući Božiju Volju na obavezni čovjekov probitak i Božije djelovanje koje je izvanjski determinirano. Druga krajnost, u kojoj se apsolutna prevaga

daje *tešbīhu*, i to na način opisa dragoga Boga u smislu tjelesnosti, u teologiji se oslovljava kao *tedžsīm* odnosno korporealizam. Takvo tumačenje Božijih Imena i Atributa tipično je za već spomenute krute literaliste.

Dodatna vrijednost knjige jeste i što su osnovni izvori priređeni dvojezično. Sadržaj strukturalno prati šest izvornih tekstova, i to *el-Fiqhul-ekber I* (Prvo razumijevanje), *el-Weṣiyye* (Oporuka), *el-Fiqhul-ekber II* (Drugo razumijevanje), *Pismo Ebu Hanife upućeno Osmanu el-Bettiju*, *el-Fiqhul-ebseṭ* (Šire razumijevanje), te jedan kraći didaktički tekst pod naslovom *el-ʿĀlimu wel-muteʿallim* (Učenjak i učenik). Dio ovih tekstova, po dosadašnjim saznanjima, nije bio preveden niti na jedan od evropskih jezika.

Čitajući ovu knjigu, čitatelj se zapita kako ovako nešto vrijedno nije ranije napisano. Knjiga je istinski teološki bukvar kojeg bi trebali imati svaki džemat i svaki imam u svojoj biblioteci, tim više što je prvi studiozni pregled *akaidskih* učenja koja naša Zajednica ovih prostora baštini i deklarativno im pripada već stoljećima.

Kenan Ćemo